

N I K O L A J G O G O L

De Mantel

Een verhaal

1842

Voorwoord

Nikolaj Vasiljevitsj Gogol schreef *De Mantel* in 1842, als onderdeel van zijn verzameling Petersburgse verhalen. Hij was drieëndertig jaar oud en stond op het hoogtepunt van zijn scheppingskracht. Het verhaal is sindsdien uitgegroeid tot een van de meest invloedrijke teksten in de Russische literatuur — een werk dat generaties schrijvers na hem zou vormen en dat Dostojevski, volgens een beroemd gezegde, zou hebben doen uitroepen: "Wij zijn allen uit Gogols mantel voortgekomen."

Het verhaal draait om Akaki Akakjevitsj Basjmatchesjkin, een kleine, onbeduidende ambtenaar in het Sint-Petersburg van de negentiende eeuw. Hij schrijft letters over op een kantoor waar niemand naar hem omziet, leeft sober en teruggetrokken, en vindt zijn enige vreugde in het precieze vormen van letters op

papier. Als zijn oude jas definitief versleten raakt en hij na maanden sparen eindelijk een nieuwe laat maken, lijkt het leven hem voor een kort ogenblik toe te lachen. Dan wordt de mantel hem op straat gestolen.

Wat dan volgt is een kafkaeske tocht door de bureaucratie van het tsaristische Rusland — van loket naar loket, van ondergeschikte naar meerdere, van beleefd verzoek naar kille afwijzing. De machteloosheid van de kleine man tegenover een onverschillig systeem is het thema; maar Gogol behandelt het niet met woede of melodrama. Hij schrijft met een toon die tegelijk komisch en diep triest is, grotesk en ontroerend, op een wijze die moeilijk te evenaren is.

De grootheid van *De Mantel* schuilt voor een groot deel in precies die dubbelzinnigheid van toon. Gogol lacht om zijn held — om de bespottelijke naam, de bescheiden ambities, de kinderlijke gehechtheid aan letters op papier. Maar hij laat ook zien wat er achter die belachelijkheid schuilt: een mensenleven dat is weggedrukt tot onzichtbaarheid door de onverschilligheid van de

maatschappij om hem heen. De beroemde passage waarin Akaki zijn jonge plagiatoren toeroept "Waarom beledigen jullie mij? Ik ben uw broeder" is een van de meest eenvoudige en meest verpletterende morele momenten in de wereldliteratuur.

Het slot, met de geest van Akaki die mantels afrukt van de schouders van de machtigen in de donkere Sint-Petersburgse nacht, brengt een spookachtige rechtvaardigheid die het realisme verlaat en de dimensie van de mythe betreedt. Of het grappig is of gruwelijk — ook dat laat Gogol in het midden.

De Mantel is een verhaal dat je leest in één adem en dat je daarna dagenlang niet loslaat. Het is het verhaal van iemand die niets bezit — geen macht, geen aanzien, geen schoonheid — behalve zijn trouw aan zijn werk en zijn stille waardigheid. En dat, suggereert Gogol, is misschien meer waard dan alles wat hem ontnomen wordt.

— *De redactie*

De Mantel

Nikolaj Gogol

In een bepaald departement -- het is beter de naam niet te noemen. Niets is zo prikkelbaar als departementen, regimenten, rechtbanken en, kortom, elke tak van overheidsdienst. Iedereen die er tegenwoordig aan verbonden is, voelt zich persoonlijk beledigd wanneer de hele maatschappij ter discussie wordt gesteld. Onlangs nog kwam er een klacht binnen van een vrederechter, waarin hij duidelijk aantoonde dat alle keizerlijke instellingen naar de knoppen gingen en dat de heilige naam van de tsaar werd misbruikt; ter staving voegde hij er een roman bij waarin de vrederechter zelf om de tien regels voorkwam, en soms in beschonken toestand.

Om alle onaangenaamheden te vermijden, zullen we het desbetreffende departement daarom eenvoudig een bepaald departement noemen.

In dat departement nu werkte een ambtenaar -- geen hoge, dat moet worden toegegeven -- klein van stuk, pokdalig, rossig en bijziend, met een kalend voorhoofd, gerimpelde wangen en een teint die men sanguïnisch noemt. Het klimaat van Sint-Petersburg was daar debet aan. Wat zijn rang betrof, hij was wat men noemt een eeuwige titulair raad, een stand waar sommige schrijvers graag de draak mee steken, volgens de lovenswaardige gewoonte om juist diegenen aan te vallen die niet kunnen terugbijten.

Zijn achternaam was Basjmatchesjkin. Die naam komt kennelijk van basjmak, 'schoen', maar wanneer, op welke wijze en waarom, dat is onbekend. Zijn vader, zijn grootvader en alle Basjmatchesjkins droegen altijd laarzen, die slechts twee of drie keer

per jaar nieuwe hakken kregen. Zijn voornaam was Akaki Akakjevitsj. Het klinkt misschien vreemd en geforceerd, maar het is volstrekt niet geforceerd; de omstandigheden maakten het onmogelijk hem een andere naam te geven.

Het ging als volgt.

Akaki Akakjevitsj werd geboren -- als mijn geheugen me niet bedriegt -- op de avond van 23 maart. Zijn moeder, de vrouw van een ambtenaar en een zeer fatsoenlijke vrouw, regelde alles voor de doop. Ze lag op bed tegenover de deur; rechts stond de peetvader, Ivan Ivanitsj Jerozjkin, een hoogst achtenswaardig man die voorzitter was bij de senaat, en de peetmoeder Anna Semjonovna Belobroesjkova, echtgenote van een wijkagent en een vrouw van zeldzame deugden. Ze legden de moeder drie namen voor: Mokki, Sossia of Khozdazat, naar de martelaar. 'Nee,' zei de goede vrouw, 'dat zijn zulke armoedige namen.' Om haar ter wille te zijn sloegen ze een andere bladzijde op in